

FELEKY-FETTER FRIGYES
(1899–1977)

Budapest
2010

A kiadvány a Vízivárosi Galéria
(Budapest II., Kapás utca 55.)
Feleky-Fetter Frigyes
(1899–1977)
című kiállításának
alkalmából készült
2010. április 20 – május 11.

Rendezte:
Gergely Mariann,
Fehdenfeld-Horváth Ágnes

A kiadványt összeállította
és szerkesztette:
Szücs György

Fotó:
Schichmann Béla
Paul Williams

Kiadványterv, tipográfia:
Kószó Imre

Nyomdai munkálatok:
Ráday Galéria és Kiadó Kft.
Felelős vezető:
Faur Zsófia

ISBN 978-963-88834-1-4

A borítón a *Párizsi virágárus* c.
kép látható

Az 1890-es évek végén született generációnak mindenből bőségesen kijutott: alig bontakozó lélekkel éppen beletanulhatott a századforduló magabiztosságát és stabilitást sugalló életformájába, beleszagolhatott az utolsó békeévek politikai vitákkal és háborús hírekkel túlfűszerezett világába, hogy azután szinte gyermekfejjel végigszenvedje a világháború minden borzalmát, s ha túlélte, egy hitében megroppant, darabjaira hullott országban találta magát. E nemzedékhez tartozott Feleky-Fetter Frigyes festőművész is.¹ Legkorábbi fényképén egy matrózblúzos, a kor szokásainak megfelelően hosszú hajú, szinte kislányos alkatú fiúcskát látunk, a vonások azonban már a művész zárkózott természetét tükröző arc későbbi, jellegzetes karakterét mutatják: enyhén felhős homlok, összeszorított szája, érzelmeiket elleplező, fürkésző tekintet.² A festményeinek háttérében meghúzódó művész személységét kutatva legelőször az tűnik fel, hogy Feleky-Fetter sohasem mosolygott. Ugyanazzal az édesapjától örökölt, szúrós pillantással nézett a kamerába katonai egyenruhájában 1917-ben, esküvője napján 1925-ben Szegeden, az elmaradhatatlan pipájával a szájában az 1930-as évektől festőállványa előtt vagy az erdőkertesi szüretkező csoportképein. Magáról keveset beszélt, naplót nem vezetett: képeivel akart sokat mondani.

A szóbeli családi közlések mellett, szinte csak egy kései életrajzi fogalmazvány adatai segítenek bennünket abban, hogy néhány támpontot kapjunk a művész indulásáról. „Iskoláimat Kolozsváron végeztem, illetőleg később, apám kívánságára jogot a szegedi egyetemen. Közben, tizenhat éves koromban Kolozsváron Ács festőművész tanítványa voltam, majd tizenhét éves koromban bevonultam katonának és részt vettem az első világháborúban az olasz és francia fronton. 1918-ban Verdunnél sebesülés következtében elvesztettem bal kezemet.”³ A szűkszavú, hivatalos közlés arra mindenképpen elegendő, hogy az éppen felnőttorsba lépő fiatal ember életének meghatározó mozzanatait számba vegyük. Feleky-Fetter Frigyes a kolozsvári piarista főgimnáziumban érettségizett; ebben a nagy múltú intézményben tanult az 1880-as évek elején Vaszary János festőművész, egy évtizeddel később pedig Kuncz Aladár író is. További pályája szempontjából fontos tény, hogy az első művészeti iránymutatásokat Ács Ferenc-től kapta, aki 1908-tól működtetett szabadiskolát Kolozsváron. Ács Ferenc Münchenben Hollósy Simon tanítványa volt, majd a nagybányai művésztelep első éveiben együtt dolgozott mesterével. Színes, impresszionisztikus szemlélete modernnek számított a világháború előtti Kolozsváron.⁴ A családi hagyomány szerint „Fritzi” iskolából hazajövet, talán kalandvágyból, talán csak kíváncsiságból csatlakozott a harctérre induló katonához, s a századparancsnok csak Prágában vette észre, hogy egy „kakukkfőka” is van közöttük.⁵ A világháború végén, a nyugati front egyik utolsó ütközetében sebesült meg, kitüntetésekkel szépen dekorált hadapródként szerelt le, s a Kolozsvárról Szegedre menekített Ferencz József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karára iratkozott be az 1920/21-es tanévre. Katonai szolgálata

SZÜCS GYÖRGY

FÉL KÉZZEL AZ EGÉSZ VILÁGOT Feleky-Fetter Frigyes pályaképe

*Feleky-Fetter Frigyes 1917-ben
Fotó, Joánovics Testvérek,
Kolozsvár*

Szegedi egyetemi index, 1920

alapján engedélyezték számára, hogy tanulmányait hamarabb fejezze be, akárcsak Shvoy Kálmán tábornoknak, akinek naplója alapján képet alkotunk az egyetemi vizsgák hangulatáról: „A szegedi egyetemen a szigorlatok nehezek voltak, a tanárok, akik ismertek, semmi előnyben nem részesítettek, sőt éppen hogy csak azt tették meg, hogy a tanári szobában fauteuilre ültetve vizsgáztattak. Azt se mind. Legnehezebb volt Moór Gyulánál vizsgázni, aki majd egy óráig nyaggatott. Kellemesen, de nagyon alaposan vizsgáztatott Ereky.”⁶

1922-től tehát Dr. Fetter Frigyes⁷, a szabad idejében festegető, szépreményű, pénzügyigazgatósági fogalmazó a vidéki kisvárosok értelmiségi ifjúságának szokásos, polgári életét élte. Nehéz elképzelni nagyobb

távolságot, mint ami a jog rigorózus, érzelemmentes világa és a művész szabadon csapongó képzelete között húzódott. Úgy tűnik azonban, hogy a művészet iránti vágy sokkal erősebbnek bizonyult és 1925-ben Koszta József bátorítása már csak megszilárdította a korábban bizonytalanul formálódó elhatározást: Párizsba utazik. Még franciaországi tanulmányútja előtt jelent meg az a riport, amelyet a Színház és Társaság készített a „bohém”, alkalmanként futballbíróként is működő, fiatal művész otthonában. „Amint régebbi képei a hegyes vidék lüktető, csodálatos életét, úgy a mostaniak az alföld rejtett szépségeit adják vissza a vásznon, művészies megelevenítéssel.”⁸ A művész korai képeit nem ismerjük, de a riport azt dokumentálja, hogy Feleky-Fetter sokkal könnyebben váltott át a síkvidéki témákra, mint az Erdélyből Magyarországra települt Nagy István, aki egész életében a csiki tájak hegyes-völgyes világát festette. Fontos ez a pillanat, hiszen viszonyítást ad későbbi műveihez: az 1920-as években még Nyilasy Sándor oldott, festői stílusához közel álló falusi jeleneteket, tájképeket és portrékat készített. Kapcsolata szülővárosával sem szakadt meg teljesen, hiszen a kolozsvári Ellenzék is elismeréssel írt róla: „Fetter pleinair-festő és alföldi hangulatú képei kiemelkedők. A váratlanul felbukkant fiatal tehetségnek, aki a közeljövőben Kolozsvárt is be fog mutatkozni, festőkörökben nagy jövőt jósolnak.”⁹ Feleky-Fetter 1927 őszén a Szentesen rendezett Tiszavidéki Mezőgazdasági, Ipari, Kereskedelmi és Kulturális Kiállításon szinte jelképesen az erdélyi Hegyi tájat és már a Tisza parton készített Szélmalom című olajképét állította

ki a Horváth Mihály Reálgymnázium erre a célra átalakított termeiben.¹⁰ A Horthy Miklós kormányzó és felesége díszvédnöksége alatt meghirdetett, a növénytermesztés, az állattenyésztés, a háziipari termékek stb. mintavására egyfajta „kis viláagiállítás” hangulatát hordozta, amelyben kiemelt szerepet kapott a képző- és iparművészeti tárlat. Az ismertebb művészek közül nagyobb kollekcióval szerepelt Koszta József, Nyilasy Sándor és Révész Imre, aki kecskeméti művésztelepi tanítványai munkáit is elhozta.

Már ekkortól megmutatkozik Feleky-Fetter formai sűrítésre, stilizálásra való hajlama, amelyet a párizsi élmények tovább erősítettek. Feleky-Fetter 1925-től megszakításokkal dolgozott a francia fővárosban, járt a Julian és a Colarossi Akadémiákra is. Egy 1929-es, tartózkodási engedélyt kérő *récépissé* arról tanúskodik, hogy a híres Quartier Latin egyik utcájában, a Szajnához közel eső, olcsó Rue de la Huchette-ben lakott, akárcsak 1926–27-ben egy rövid ideig József Attila. „Végre sikerült a Rue de la Huchette 10-es számú szállodába egy magyar fiatalember szobájába másodiknak beköltöznie. Nagyon elégedett volt, örömmel és lelkesedéssel dicsérte a környéket, amely az élénk forgalom dacára nagyon festői, oda látszik a Notre-Dame templom tornya, ott van a szomszédban a Halászó Macska utcája, és minden házban van kávéház, biliárd, a sarkon gesztenyesütő. Bent az utcában több helyen sült krumplit árulnak, a szállodát nagyon érdekes lakók lakják, beszélnek görögül, szerbül, románul, de főként arabok vannak többségben” – emlékezett vissza József Attila párizsi életére Cserépfalvi Imre.¹¹ Sajnos nem tudjuk, hogy Feleky-Fetter személyesen ismerte-e a szegedi egyetemről nemrégiben eltanácsolt költőt, de bizonyára – akár Juhász Gyula révén – eljutott hozzá a híre. Rendszeresen látogatta a művészkávéházakat, üldögélt a Dôme, a Rotonde, talán az Opera melletti, elegáns Café de la Paix teraszán is, ahol az emigránsok többsége találkozott. Az 1920-as évek második felében

számos magyar művész tartózkodott folyamatosan Párizsban. A világháború előtti forrongó művészeti élet hírmondói voltak Czóbel Béla, Tihanyi Lajos, Farkas István, Csáky József vagy Réth Alfréd, de a fiatalabb generációból szintén itt dolgozott Blattner Géza, az Arc-en-Ciel bábszínház alapítója, Korda Vince nagybányai festő, Brassai fotóművész, és ekkor járt az École Libre rajztanfolyamára a kolozsvári szobrász, Szervátiusz Jenő is. Ez már egy másik, lehiggadt Párizs volt, de még mindig a világ egyik művészeti központja. „Egymásután nyílnak meg a tavaszi nagy tárlatok

*Plein air festés az Alföldön,
1920-as évek*

*Párizsi utcakép, 1929
Gyula bátyjának írt képeslap*

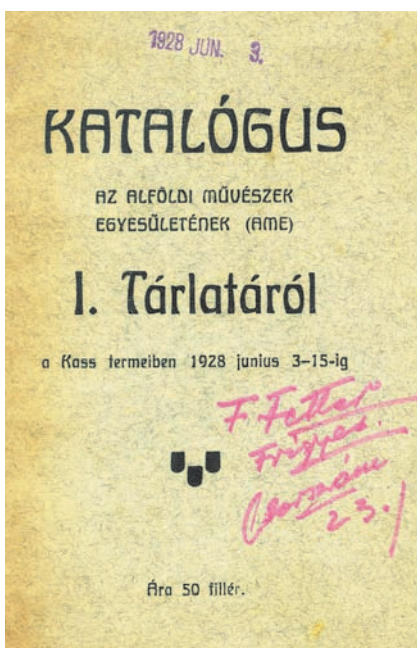
A szegedi Kass Szálló az 1910-es években, képeslap

és rengeteg képtömeget hoznak. A legutóbb megnyílt kiállítások közül a »Salon des Tuileries« jeleníti meg legjobban a mai áramlatokat. E kiállítás mellett még csak a »Salon d'Automne« termeiben találkoztunk értéke-
sebb munkákkal. Az »Indépendants« már korántse játssza azt a szerepet, amit a háború előtt. Újabb tehetségek nem akadtak. A jelenlegi tárlatokon változatlanul ugyanazoknak a festőknek művei jelennek meg, akik annak idején felfrissítették a modern festészetet és ezzel is megmaradtak a nagy francia tradíció vonalában. E mostani tárlatok nagyjai: Utrillo, Modigliani, Rouault kétségtelenül ismertek voltak már a háború előtt, ha akkor nem is léptek annyira előtérbe, mint azóta. Újabb forradalmasító nagyok híján a »Salon des Tuileries« megtekintése nem jár annyi izgalommal, mint azelőtti tárlatok megtekintése; még Matisse vásznain is bizonyos lehígultság és megállapodottság érzik” – számolt be a Nyugat olvasóinak benyomásairól Czóbel Béla 1926-ban.¹² Az École de Paris sokfelől idesereglett művészei a legkülönbözőbb irányzatok kolorisztikus és formai variációit próbálgatták, a magyarok közül például Czóbel valamelyest engedett keményebb, kon-

túrosabb berlini stílusából, Farkas István az évtized végére a szintetikus kubizmustól egy sajátos, szürreális látásmódig jutott el, Tihanyi Lajos és Réth Alfréd pedig az absztrakciónak kötelezte el magát. Felek-Fetter tapasztalatokban gazdagon 1930 első napjaiban tért haza Szegedre, s egy riportban számolt be a karácsonyi Párizs forgatagáról, a fényreklámokról, a hangosfilm elterjedéséről, a női divatról és a zsúfolt éttermekről, kávéházakról. „A »Kispipa« Páris legjobb magyar vendéglője a Rue de la Hockette [sic!] 5. sz. alól a Rue Dauphine 39. sz. alá költözött, mert előbbi helyisége kicsinynek bizonyult. Ez a vendéglő a Párisba átrándult magyaroknak is kedvenc találkozó helye, ahol néhai Rákosi Jenő és vitéz Tersztyánszky ezredes, világbajnok is megfordult. Azonban nagyon szeretik a franciák is, akik gyakran felkeresik egy jó kis magyar gulyásért.”¹³ Az elmúlt évtizedben hiába létesültek a Klebelsberg Kunó által megálmodott intézmények, s született meg Szeged valódi reneszánsz atmoszférát sugárzó, új központja, a művész fájoán érezte a szellemi és kulturális különbséget a francia metropolis és kedves városa között. Talán ezért is működött közre

Kiállítási interieur a Kass Szállóban, Szeged, 1931

Az Alföldi Művészek Egyesületének katalógusa, 1928

1929 tavaszán a szegedi művészeket összefogó kör, a Fészek Művészklub megalapításában.¹⁴

1928 nyarán nyitották meg az Alföldi Művészek Egyesülete (AME) I. tárlatát a szegedi Kass Szállóban. A kiállításon – a katalógus szerint – az akkor Szentesen élő Feleky-Fetter a *Tiszapart* című festményét mutatta be. Egy újságcikk azonban több képet is említ: „Fetter tájképei fürdenek a színek és fények pompájában. A festő tivornyát ül az élénk sárga és mély kékek fölött napfényes utakon.”¹⁵ A régió művészeti életét felvirágoztatni akaró egyesület megalakulásának kérdése már hosszú ideje napirenden volt. „Nagybánya, Szolnok és Kecskemét után Szegednek is meg kell teremtenie a maga Barbizonját és ez a tárlat ennek a vágnak és akaratnak jegyében fogantatott” – írta új *ver sacrumot* hirdetve a katalógus előszavában Juhász Gyula, az egyesület egyik alelnöke.¹⁶ A Nagybányára való hivatkozás több volt, mint lelkesítő szólam, mivel a kiállító művészek közül Nyilasy Sándor (a másik alelnök), Joachim József, Parobek Alajos és a Kolozsváron egykor virágzó magániskolát működtető Papp Gábor ténylegesen dolgozott a nagybányai művésztelepen. Az AME III. kiállításának katalógusát szintén Juhász Gyula *Alföldi művészet* című versével vezette be: „Hol a magyar nap fénye kelt ragyogva / S egész világra tündökölt a vászon: / Nagybánya most nincs. A sok tarka pompa, / Mit ő adott: ma csak művészi álom.”¹⁷ Feleky-Fetter a kiállítás plein air törekvéseihez hangolódva a *Falusi táj*, a *Parkrészlet* és a *Falusi utca* című képeit küldte be. Igazi bemutatkozására 1931. november végén került sor a Kass Szálló paravánokkal körbeépített, üvegtető halljában. A Tiszához közel eső Kass Szálló impozáns, eklektikus épülete a millennium lázában épült, s terasza, kávéháza a két világháború között is Szeged egyik kedvelt találkozóhelye maradt. Falai még őrizték Bartók Béla koncertjeinek hangjait, emlékeztek Mikszáth Kálmán vagy Ady Endre gyakori látogatásaira. Feleky-Fetter Frigyes 36 festményt állított ki, de a viszonylag olcsó árak ellenére a világgazdasági válság nem kedvezett a képvásárlásoknak. A képek egy része a művésztől eddig megszokott falusi jelenet volt, mint a *Reggel a Tiszán*, a *Kerítésnél*, számos mű már párizsi útjáról számolt be, a *Szajnapart a Notre Dame-mal*, a *Játék a Jardin de Luxembourgban*, a *Háztetők a Quartier Latinben*, de már budapesti orientációjára utalt például a *Tabán Hadnagy utca* című festménye.¹⁸ Az egyik kiállítási beszámoló felfigyelt arra a tematikai és stílári kettősségre, amely a későbbiekben is jellemzi majd művészetét: „Olyan tragikusan fájdalmas és élethű egy-egy képe, hogy az alakok kilépnek a vászonról, s azt mondják: – Nézz meg, én vagyok a nyomorgó élet; a munkásember. Aztán napsütéses derűt lehel a vászonra. Delejes tűzpatakját érezni az aranyló napnak; virágillatot, lombba szökött fák árnyát, ahol varázslatos a magány csendje s templomi áhítattal roskadsz le a természet oltárára...”¹⁹

A budapesti „beérkezés” első lépésének tekinthető az a Szegeden is visszhangot vert hír, hogy 1932-ben a Nemzeti Szalon LXXVIII. csoport-

kiállításáról a művész *Városligeti részlet* című festményét megvásárolta a Fővárosi Képtár, amelyet további akvizíciók követtek. Egyéni vételek is születtek: ugyanekkor három festményt vásárolt tőle az egykor Kolozsváron tanult Nyírő Gyula főorvos²⁰, majd az 1936-os Múterem-kiállításon választott ki egy képet a szintén erdélyi születésű Pásint Ödön nemzetiségi és kisebbségi ügyekkel foglalkozó, miniszteri osztálytanácsos.²¹ Ami Frigyesnél élethivatás volt, Gyula bátyja kedvtelésből próbálkozott meg azzal, hogy hivatalnokai életének egyhangúságát a csillogó művészeti pálya lehetőségeivel gazdagítsa.²² 1934. december közepén mutatta be a Nemzeti Színház Feleky Gyula *Pérez beszél* című komédiáját Uray Tivadarral a főszerepben. A nagyközönség számára sikeres darabot, amelyből rádiójáték is készült, Schöpfung Aladár a divatos „karriervígjátékok” közé sorolta.²³ Az 1930–40-es években Feleky-Fetter rendszeresen kiállított a Nemzeti Szalon tárlatain (a Nemzeti Szalon Művészeti Egyesület tagjává is választotta). A Hubay Andor igazgató, illetve Csók István, Horvay János és Farkas Zoltán alelnökök vezette intézmény ekkorra már régen elvesztette azt a forradalmiságát, amelyet a művészeti közéletben a századelőn képviselt. Végeredményben megállapítható, hogy a kiállított művek átlaga az impresszionisztikus, expresszív stb. felfogás és az óvatosan modernizált naturalista ábrázolásmód között egyensúlyozott. A korszak művészeti palettáján végigtekintve elgondolkodtató, hogy a modernebb irányt képviselő Képzőművészek Új Társaságával (KUT) Feleky-Fetter nem keresett, vagy nem talált kapcsolatot. Súlyos, tömörszerű formái, máskor grafikus hatású, alig színezett művei abban a közegeben jobban érezték volna magukat. Újabb, immár a fővárosi közönség előtti összegzésnek számít a Múterem Galériában rendezett 1936. februári gyűjteményes kiállítás, amelyen franciaországi képei mellett (*Párisi háztetők*, *Ballonárus a Luxembourg kertben*) elsősorban ismét az alföldi tájakat, embereket és jeleneteket ábrázoló műveivel jelentkezett. „Feleky Frigyes csendes és békés temperamentumú festő, aki szereti az idillumot: a természetnek olyan jeleneteit és helyzeteit, amelyek a nyugalom állapotában túrik az idő múlását. Finom hangulatú tempera-festményeihez jól illenek a halkra színezett egyszerű fakeretek, amelyek a falakon megjelennek” – írta biztatóan Elek Artúr pár soros beszámolójában.²⁴ Az ebben az időben megszaporodó, felülnézetes képkivágataihoz ad kulcsot az egyik műcsoport sorozatcíme „Mindszenti udvarrészletek a Tiszagátról nézve” (*Ágynemű szellőzés*, *Hátsó udvar*, *Udvarrészlet kúttal* stb.). A művészt szemmel láthatóan egy újfajta nézőpont megtalálása izgatta, a közeli és távoli térvizonylatok problematikája, a statikus és a dinamikus kompozíció lehetőségei foglalkoztatták. A rálátásos udvarrészletek mellett még meglepőbbek azok a szemből ábrázolt, rövidüléssel, közeli fókusszal „felvett” jelenetek, amelyeken a képszéllal elvágott figurák szokatlan perspektívájú képi konstrukciót eredményeznek (*Szántás*, *Kaptató*). Az Új Magyarország kritikusa jó érzékkel ragadta meg Feleky-Fetter egyéni, mindinkább kiforruló művészetének

Az Ernst Múzeum csoportkiállításának plakátja, 1938

Rádióhallgatás a műteremben,
1940-es évek

jellegzetességeit: „Kezdte mint impresszionista, a színek és a hangulatok lerögzítője, aki mindenben és mindenhol a fényt, a sziporkázást és a pillanatnyi lerögzítés hatását kereste, azután folytatta mint igazi kereső, hogy végül eljusson mostani stílusához. Ez a stílus kevésbé franciás, modernül egyszerű és tárgyilagos. Minden a vonal, a vonalak kihangsúlyozása, a görbék és a körök könnyed ívelése, anélkül, hogy kimondottan a színek dominálnának nála.”²⁵ 1937-ben Feleky-Fetter Frigyes még az „öreg” Ernst Lajossal beszélte meg a kiállítási tervét, de az Ernst Múzeum eladósodott alapítójának hirtelen halála miatt a tárlat 1938-ra tolódott. Az Ernst fiával, Endrével kötött megállapodás szerint: „Mai napon megállapodtunk, hogy a vezetésem alatt álló műintézetben Ön 1938. március havában két teremben saját műveiből egy kiállítást rendez, valamely csoporton belül. E célból én Önnek rendelkezésre bocsájtom az utcai IV. termet, festményei számára, az udvari V. termet grafikai számára.”²⁶ A kiállítás végül májusban állt össze, a művész B. Vajda Klára, Lesznai Anna festők és Mikus Sándor szobrász társaságában állított ki. A látogatók a korábbi évek olyan képtípusaival találkozhattak, mint a dekoratív-kontúros *Anya és gyermeke* vagy a *Vízholdó* ceruzarajzok, a tömörszerűen formázott *Pihenő munkások* és a vonalas-stilizáló *Vágta* című festmények. „Feleky-Fetter Frigyes két termet megtöltő festményei talán kissé plakátszerűek, de rendkívül lendületesek és erőteljesek. Leegyszerűsített, nagy formák, dinamikus mozgást kifejező vonalak és sűrítetten jelző, friss színfoltok jellemzik ezeket az érdekes modern képeket, amelyekhez néhány igazán pompás grafikai lap csatlakozik” – írta a kiállításról Kárpáti Aurél.²⁷ Gerő Ödön szintén a vonalak és színek kifejező egybecsengésére figyelt fel, arra a kettősségre, ahogy a művész képeinek fehér síkjain mindinkább felülkerekedik az áradó színesség, amit egy vérbeli festő sajátjaként értékelt.²⁸ Feleky-Fetter a háborús évek alatt is dolgozott, utoljára a Nemzeti Szalonban, 1944. január végén megnyílt Téli Tárlatra küldött be két képet, a *Beszélgetők* és a *Verandán* című pasztell, illetve olajképeket.

A világháború után, a frissen alakult, baloldali Magyar Képzőművészek Szabad Szervezete a Régi Műcsarnok Andrásy úti épületében 1945 nyarán rendezte meg az Első Szabad Nemzeti Kiállítást. Feleky-Fetter reménykedve egy jobb, élhetőbb jövőben maga is belépett a Szervezetbe, arcképes igazolványát Beck András szobrász, ügyvezető elnök és Bende János főtitkár szignálták. A több, mint háromszáz művet felsorakoztató tárlat minden irányzatot befogadott, a megelőző korszak hivatalos vagy mellőzött művészeinek alkotásai éppúgy helyet kaptak a falakon, mint a következő évtized meghatározó szereplőinek munkái. Természetes, hogy Feleky-Fetter *Vásárból hazafelé* kréтарajza önmagában nem kelthetett feltűnést a Berény Róbertet, Bernáth Aurélt, Czóbel Bélát, Egy Józsefet, Kmetty Jánost, Márfy Ödönt stb. felvontató tárlaton. Valójában még kevesen érzékelték, hogy Bokros Birman Dezső *Rokkant katona* című kisbronzja Medgyessy Ferenc Orosz katonájával

egyszerre lehetett volna a kiállítás emblémája. Feleky-Fetter Frigyes aktív életpályája időlegesen 1947-ben zárult le, amikor ugyanitt megrendezhette utolsó, alig egy hétig nyitva tartó kiállítását. A világháború utáni koalíciós időszak néhány évét a kulturális és politikai sokszínűség jellemezte: minden párt lapja adott arra, hogy rendszeres kiállítási beszámolókat közöljön. „Korábbi festményei, ezek a grafikaiak jellegzetes, halkan lágy színekkel, vagy éppen színtelenségükkel megoldott munkái, valahogy a reneszánsz előtti hangulatú, alighogy az élet iránt nekibátorodó gyengéd érzésvilág szülöttei. Újabb munkáin a grafikai jelleg hatalmas erővonalrendszerekkel kér szót. E rendszerek alá dús színek merész kontrasztjait állítja, ezzel dinamikát, ritmust és színes zenét visz munkáiba” – fogalmazott érzékletesen a Szociáldemokrata Párt lapjának kritikusa.²⁹ „Romantikus lényéből folyik, hogy szereti a hangulati ellentéteket. Vagy elmosódóan, sötét tónusban fest, vagy túlvilágító elevevességgel. Elmosódó képeiben az átmeneti színeket kerüli s a komorság ellentétét sok foltfelrakással igyekeznek kihangsúlyozni. Ily tónusban festett vízi és vízparti képei közül a »Fény és árnyék« című a legmegragadóbb” – írta egyébként nem túl lelkes kritikájában a Kisgazda Párt lapja.³⁰ Az összegző, számára akkor még az újrakezdés ígéretét hordozó tárlat megszította a kritikusokat. Művei az elvont művészet képviselőinek túl hagyományosak, a természetelvű festőknek pedig túl modernnek lehettek. 1949 után, a kötelező szocialista realizmus és szovjet mintaképek követésének idején pedig – ha nyilvánosságot kapnak – bizonyosan a „nyugati formalizmus” bélyegét sütötték volna még a tematikájukban jórészt falusi munkaábrázolásokra is. A mellőzöttség majd két évtizedig eltartott, csak 1966-ban vették fel a Képzőművészeti Alapba. „Annak a ténynek, hogy 19 év óta nem állítottam ki, mert nem jutottam kiállítási helyiséghez, a körülményeit önéletrajzomban ismertetem, itt arra akarok rámutatni, hogy ez az állapot emberileg és művészileg mennyire tarthatatlan és tragikus. [...] Mivel ennek ellenére még élek és hatvanhét éves kézzel még sokat szeretnék festeni, tisztelettel kérem az Alaphoz való felvételemet.”³¹ A sors még egy évtizedig kegyes volt hozzá: a vidéki szőlőműves ismét ecsetet vett a kezébe, s megszülettek korábbi stílzáló műveinek továbbfejlesztett változatai, a fanyar hangulatú, a valóság és a vízió határán mozgó művek sorozatai, amelyeket a művészetbarátok már csak az 1979-es emlékkiállításán láthattak együtt korábbi alkotásaival. „Feleky-Fetter Frigyes működése voltaképpen egy új világ kezdetének kibontakozására esett – mondta kiállítási megnyitójában Dr. Kisdéginé Kirimi Irén, a Magyar Nemzeti Galéria művészettörténésze –, s így talán érthető, hogy a napi élet gondjai feledtetek egy érzelmdús, szinkultúrával rendelkező művészt. Szeretnők remélni, hogy e kiállítás lefújja a port nevérol, s megtalálja helyét festészetünk fejlődésében.”

*A művész és felesége Kolozsváron,
1940-es évek*

JEGYZETEK

- 1 Feleky-Fetter Frigyes a medgyesi F. Fetter Frigyes és a kolozsvári Doleschal (Dolezsál) Erzsébet gyermekeként 1899. november 8-án született Kolozsváron. Budapesten halt meg 1977. január 20-án.
- 2 Ferencz és Társa Fényképészeti Műterméből, Kolozsvárt, Wesselényi Miklós utca 15. A fénykép hátoldalán kézírással: 1902. aug. hó 20-án. Fritzi 2 év 7 hó 20 napos korában. A család tulajdona. A későbbiekben nem hivatkozott dokumentumok a művész hagyatékában maradtak fenn. Ezekből a dokumentumokból és újságcikkekből összeállított kiadvány: Feleky Fetter Frigyes festőművész. Szerk.: Dr. Horváth László. Budapest, 2004.
- 3 A művész 1966. június 10-én kelt Önéletrajza (gépirat).
- 4 Murádin Jenő: Erdélyi festőiskolák. Kriterion, Bukarest–Kolozsvár, 1997. 62–64.
- 5 Özv. Feleky-Fetter Frigyesné 1984. januárjában kelt levele Vitray Tamásnak.
- 6 Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918–1945. Kossuth, Budapest, 1983. 89.
- 7 A világháború alatt, illetve 1920 után, a szegedi Ferencz József Tudományegyetem indexében a fehdénfeldi Fetter Frigyes vagy az F. Fetter Frigyes névváltozatok fordulnak elő, a hivatalos iratokban vagy aláírásként 1945-ig a Dr. Fetter Frigyeset használta. Művészként 1931-ig, a szegedi Kass Szálló Halljában rendezett kiállításáig ugyancsak Fetter Frigyes néven szerepelt. Ekkortól vette fel a Kolozsvár melletti Felek faluról a „Feleky” előnevet.
- 8 h-i [Hegyesy István]: Egy művész, akit még nem ismernek. Látogatás Fetter Frigyes dr, a félkarú festőművész otthonában. Színház és Társaság, 1925. február 9. 11.
- 9 Lendületesnek ígérkezik Szentés téli irodalmi és művészeti élete. Szentési Hírlap, 1926. november 13. 2.
- 10 Tiszavidéki Mezőgazdasági, Ipari, Kereskedelmi és Kulturális Kiállítás Útmutatója. Szentés, 1927. év október 1,2,3,4. és 5. napjain. Szegedi Ujságüzem Könyvnyomda R.-T., 50.
- 11 Cserépfalvi Imre: Egy könyvkiadó feljegyzései. Gondolat, Budapest, 1982. 44.
- 12 Czóbel Béla: A „Salon des Tuileries”. Nyugat, 1926. július 16. 159.
- 13 (DMJ).: Egy szegedi festőművész érdekes tapasztalatai a karácsonyt váró Párisban. Szegedi Uj Nemzedék, 1930. január 5. 2.
- 14 Megalakult a szegedi Fészek-Klub. Szegedi Hírlap, 1929. április 8. 4.
- 15 Szentési festőművész a szegedi tárlaton. Szentési Hírlap, 1928. június 7. 1.
- 16 Juhász Gyula: Bevezető sorok. In: Katalógus az Alföldi művészek Egyesületének (AME) I. Tárlatáról a Kass termeiben 1928. június 3–15-ig. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó R.T., 1928. 4.

- 17 Az Alföldi Művészek Egyesülete (AME) III. Tárlatának Katalógusa. Szeged, 1929. 3.
- 18 Katalógus. Fetter Frigyes képkiallítása. 1931. november 29-től december 13-ig. A Kass Szálló Halljában.
- 19 Székely Molnár Imre: Fetter Frigyes képkiallítása. Azonosítatlan újságkivágat a művész hagyatékában.
- 20 Dr. Nyíró Gyula egyetemi magántanár, főorvos 1932. XI. 9-én kelt kézírásos névjegye Feleky-Fetter Frigyesnek.
- 21 Pásint Ödön 1936. február 24-én kelt levele a Műterem Képzőművészeti Kiallítások Kft. (IV. Kossuth Lajos ucca 12. I. emelet jobbra) részére.
- 22 A Nemzeti Színház ismeretlen új szerzője, aki előjárósági hivatalnok, beszél darabjáról. Az Est, 1934. november 25. 6.
- 23 Schöpflin Aladár: Színházi bemutatók. Nyugat, 1935. január, 81.
- 24 (e.a.) [Elek Artúr]: Feleky Fetter Frigyes festményei. Ujság, 1936. február 12. 8.
- 25 d.a. [Dékány András]: Kiallítás a Műteremben. Uj Magyarország, 1936. február 16. A Szántás és a Mit tud a rajkó? c. képeket repr.: Uj Magyarország Vasárnapja, 1936. február 9. old. sz. nélkül.
- 26 Ernst Endre 1937. szeptember 28-án kelt levele Feleky-Fetter Frigyesnek.
- 27 –io. [Kárpáti Aurél]: Az Ernst-Múzeum új csoportkiallítása. Pesti Napló, 1938. május 10. 13. A Kútnál c. képét repr.: Uj Magyarország képesmelletke, 1938. május 12. old. sz. nélkül.
- 28 g–ő. [Gerő Ödön]: Bild und Bildwerke. Pester Lloyd, 1938. május 5. 12.
- 29 sz. s. [Szerdahelyi Sándor]: Kiallítások. Világosság, 1947. február 23. 6.
- 30 Nagy Tibor: Feleky-Fetter gyűjteményes kiállítása. Kis Ujság, 1947. február 26. old. sz. nélkül.
- 31 Feleky-Fetter Frigyes 1966. június 10-én kelt levele a Magyar Népköztársaság Képzőművészeti Alapjához.

A LUXEMBOURG KERTBEN
olaj, vászon, 42×33 cm

ALKONYAT A MŰTEREMBEN
pasztell, papír, 90×70 cm

SZAJNA PARTI KÖNYVÁRUS
olaj, farost, 21×32 cm

ANYA FIÁVAL
szén, papír, 35×27 cm

ÍGY KEZDŐDÖTT
pasztell, papír, 29×33 cm

KAPÁLÓK
szén, papír, 34×26 cm

KAPÁS NŐK
pasztell, papír, 70×75 cm

VÍZHORDÓ NŐ
ceruza, papír, 29×21 cm

KÖPENYES NŐK
szén, papír, 30×21 cm

KAPÁLÓ ASSZONYOK
pasztell, papír, 34×42 cm

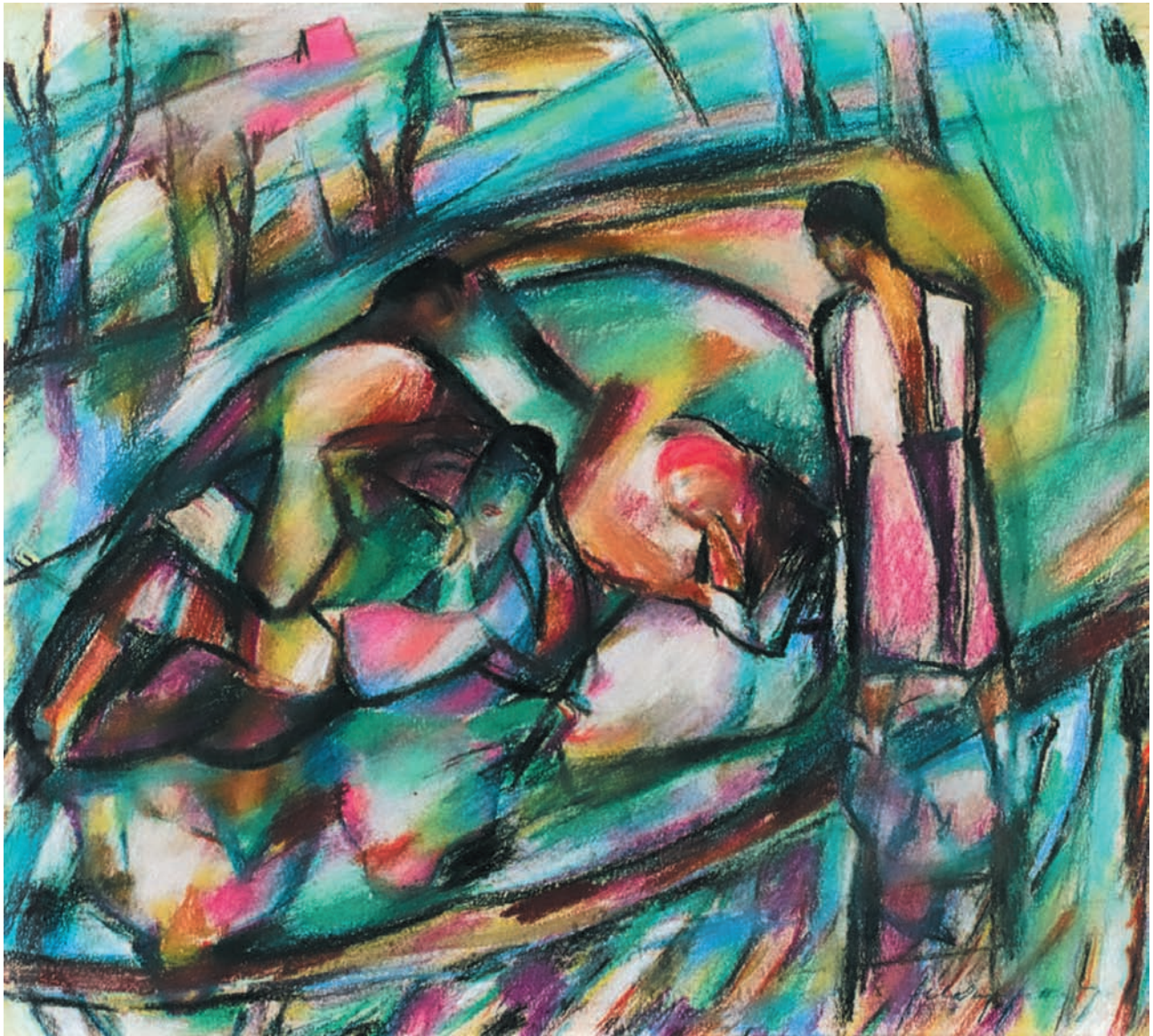
LOVASKOCSI
pasztell, papír, 26×34 cm

HALÁSZ NAPFÉNYBEN
gouache, papír, 50×60 cm

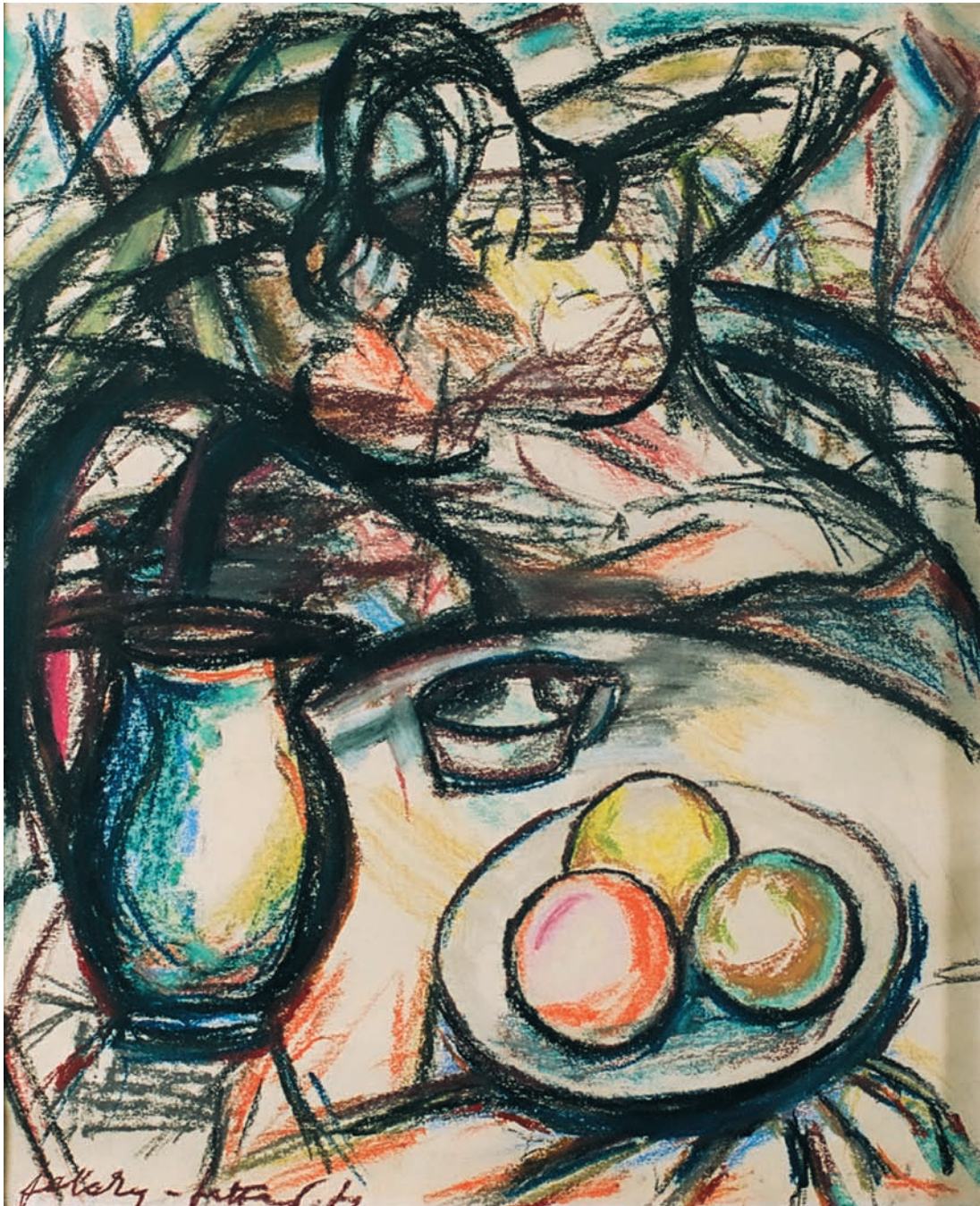
MAGÁNYOS CSÓNAKOS
pasztell, papír, 75×69 cm

PIHENŐK A DOMBOLDALON
pasztell, papír, 70×76 cm

ANYA GYERMEKÉVEL
pasztell, papír, 70×75 cm

NŐ HÁROM ALMÁVAL
pasztell, papír, 60×50 cm

A SZÍNÉSZNŐ ARCA
pasztell, papír, 34×26 cm

SZÁNTÁS ERDÉLYBEN
tempera, papír, 45×55 cm

VÁGTA BARNA LÓVAL
tempera, papír, 50×70 cm

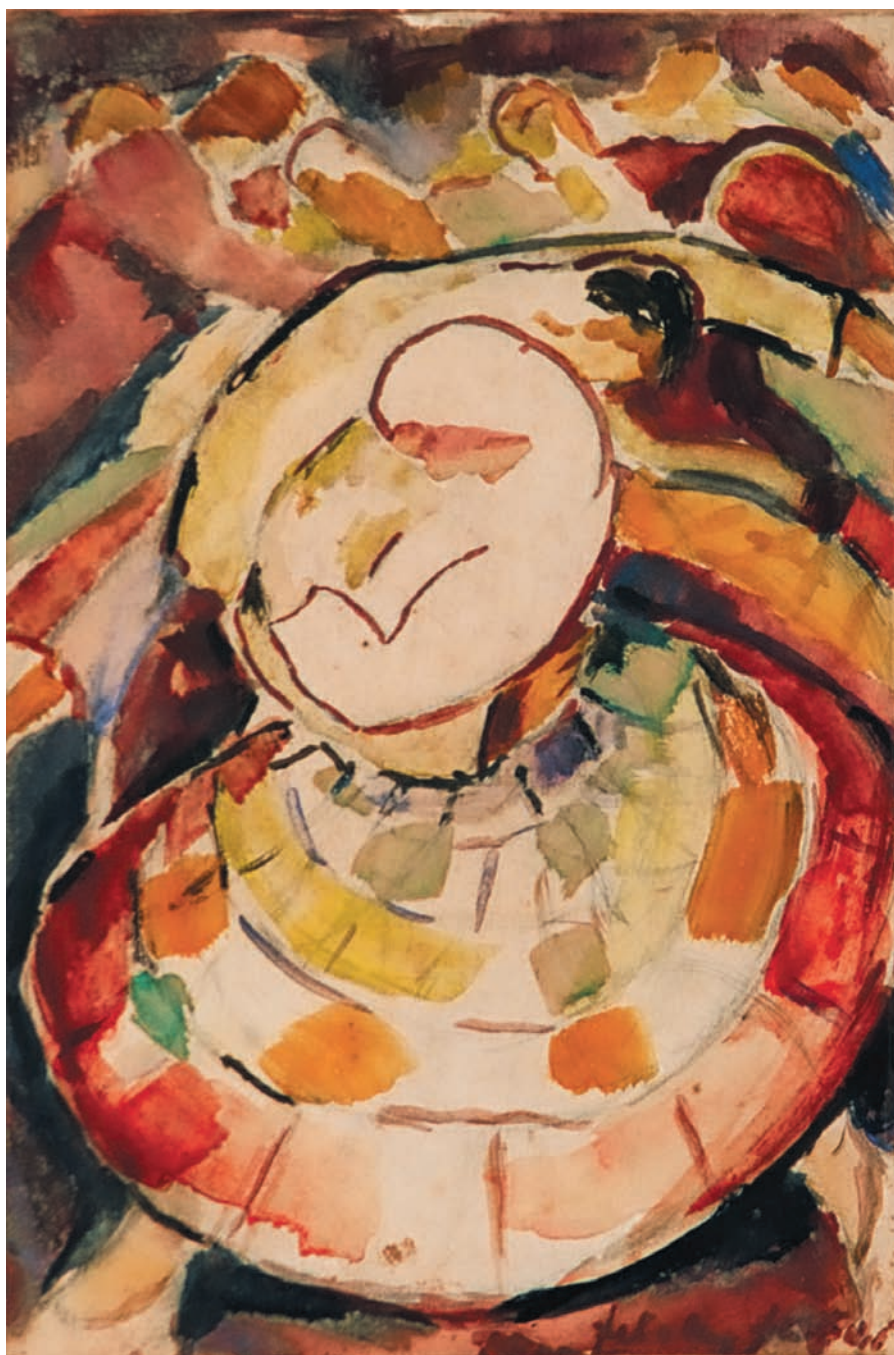
LEÁNY A KISKAPUBAN
szén, papír, 33×26 cm

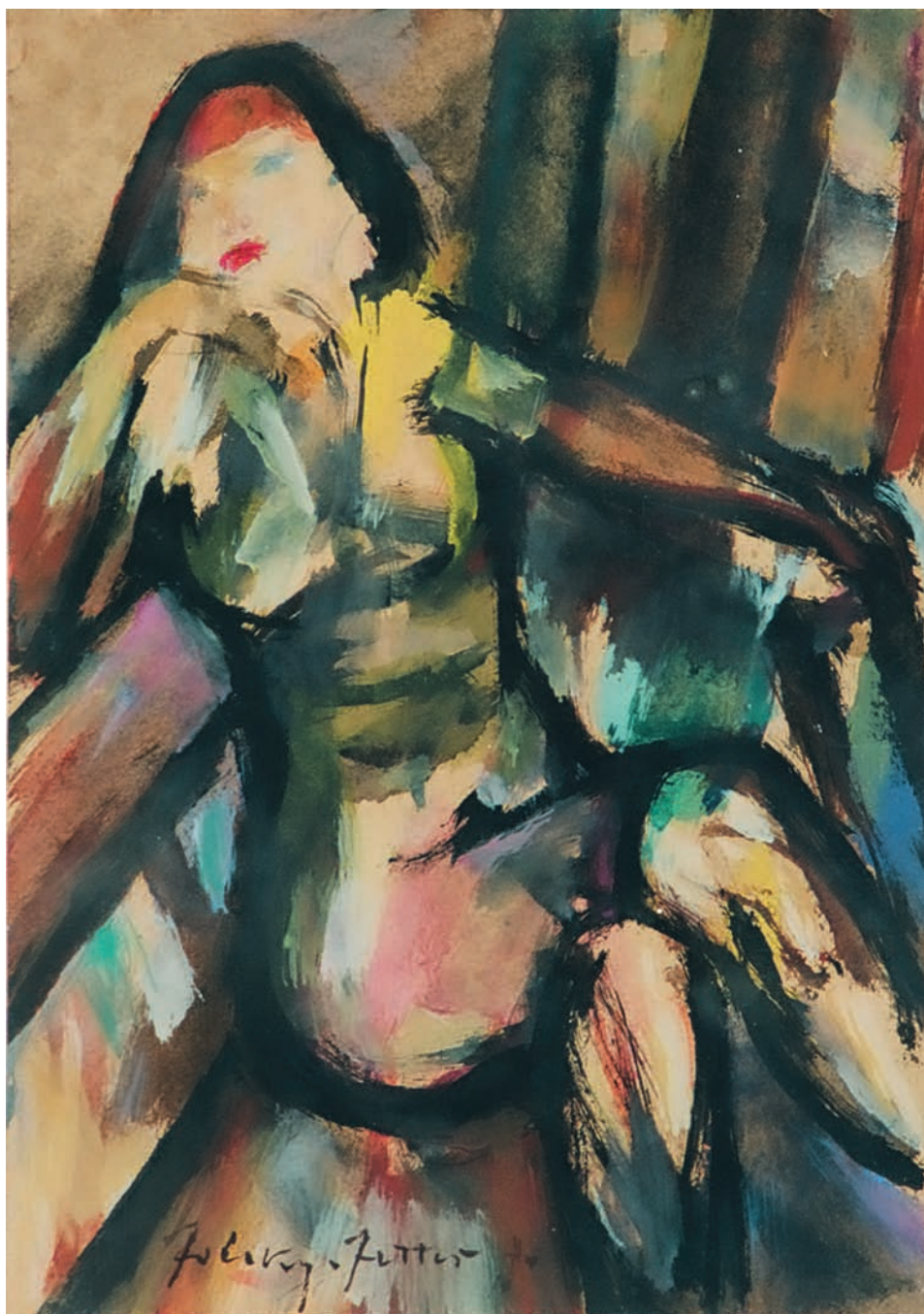
JÓBARÁTOK
tempera, papír, 26×34 cm

BESZÉLGETŐK A KÚTNÁL
tempera, papír, 70×75 cm

TÁNCOLÓ PÁR
tempera, papír, 34×16 cm

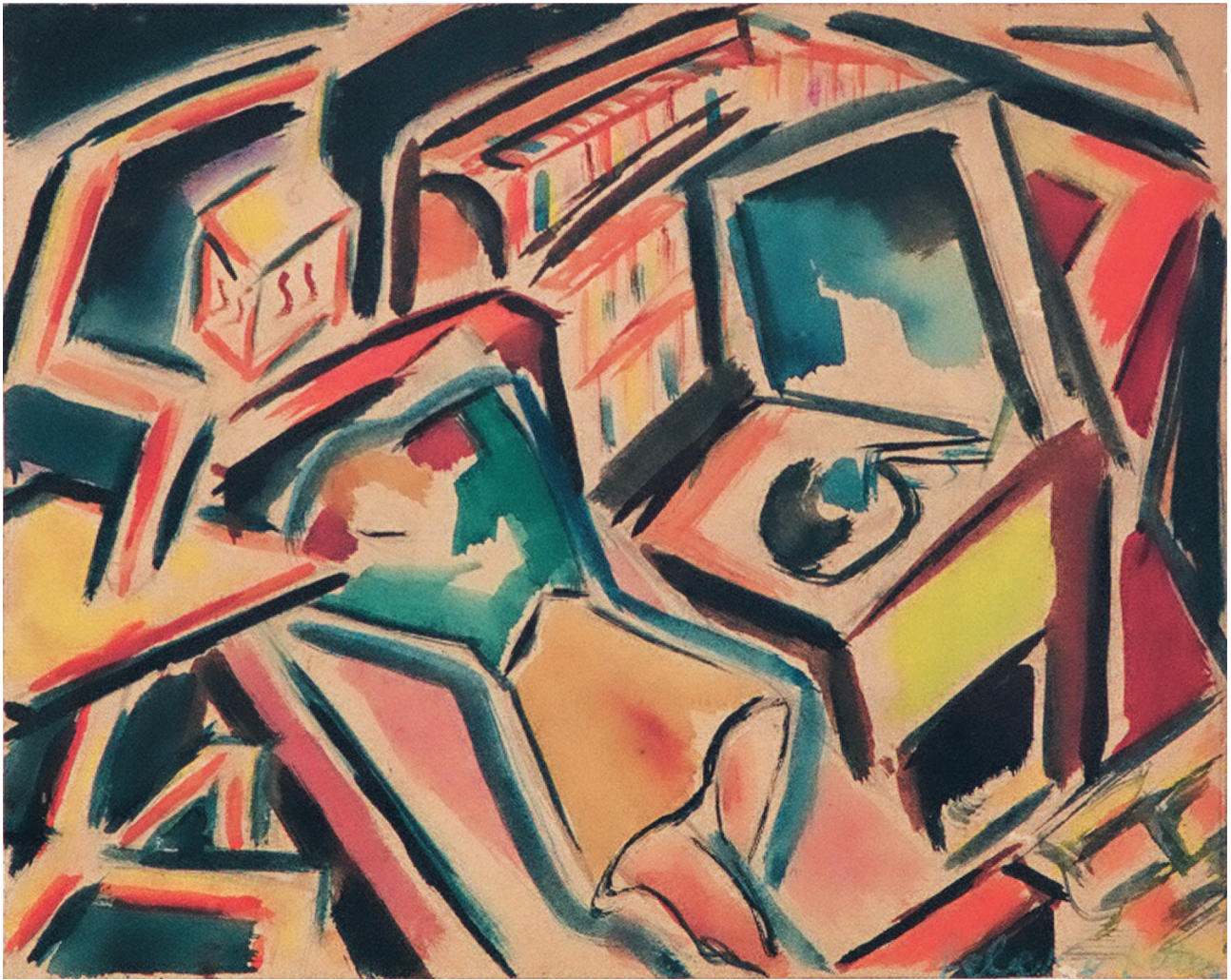
PADON ÜLŐ LÁNY
tempera, papír, 30×21 cm

PÁRIZSI VIRÁGÁRUS
akvarell, papír, 70×50 cm

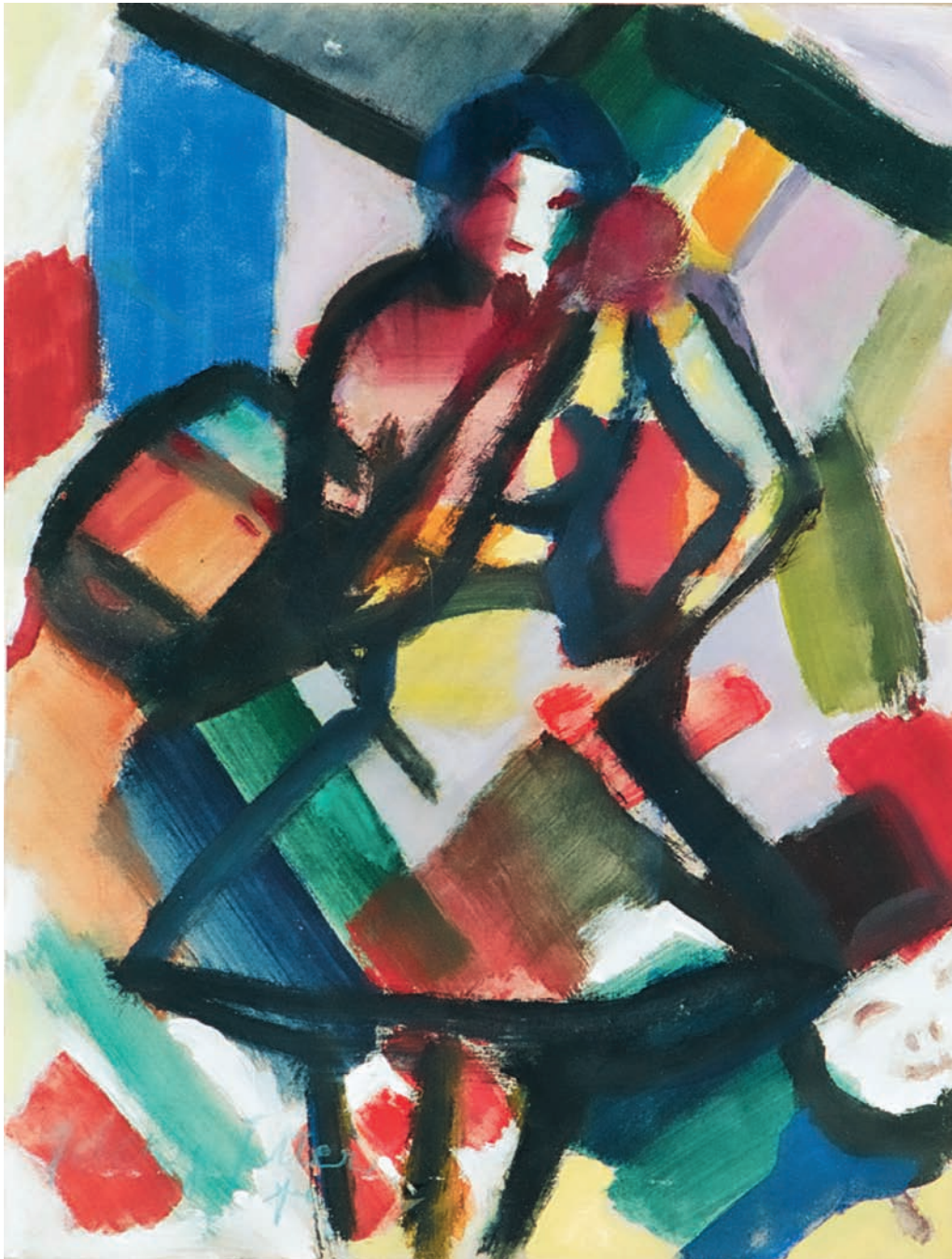
PADON ÜLŐ BARÁTNŐK
tempera, papír, 21 × 29 cm

LEÁNY LEMEZJÁTSZÓVAL
akvarell, papír, 21×25 cm

KILÁTÁS AZ ERKÉLYRŐL
tempera, papír, 21 × 29 cm

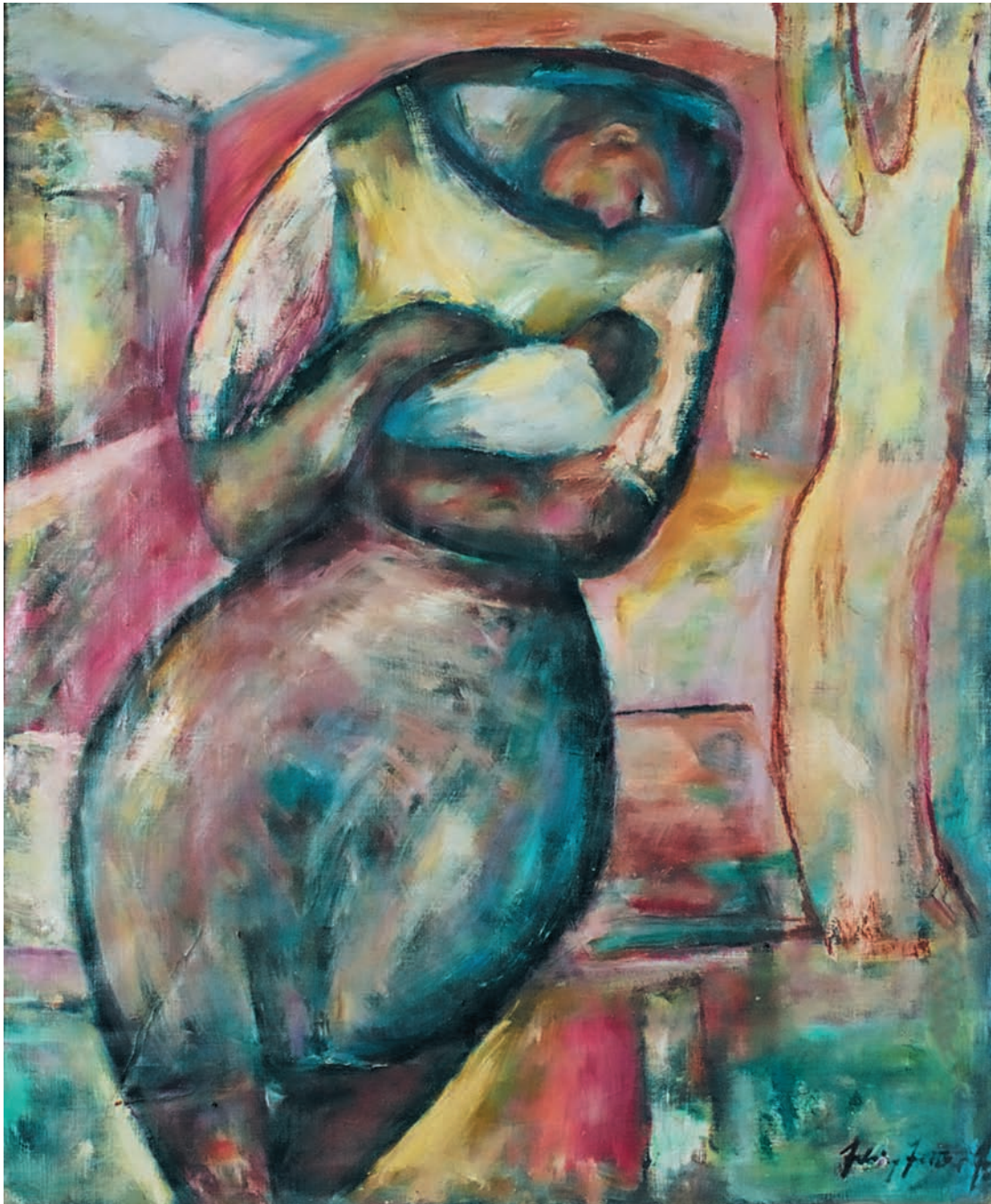
LEÁNY TARKA RUHÁBAN
tempera, papír, 33×26 cm

ANYAI SZERETET
szén, papír, 33,5×26 cm

SAKKOZÓK
szén, papír, 29×21 cm

ANYA GYERMEKÉVEL
olaj, vászon, 120×100 cm

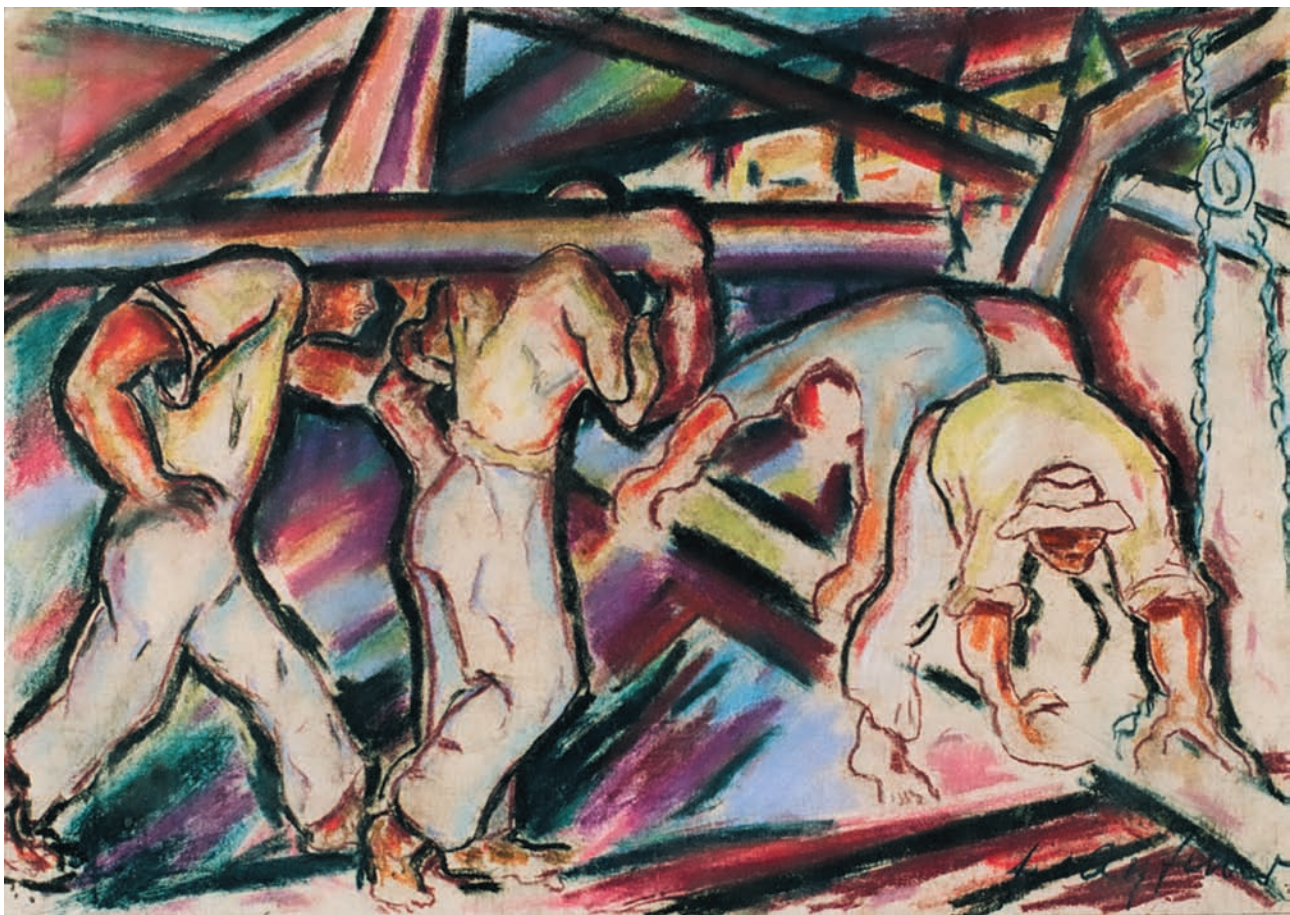
GUGGERHEGYI KIRÁNDULÓK
olaj, vászon, 100×120 cm

CSÓNAKOSOK A TISZÁN
olaj, vászon, 120×100 cm

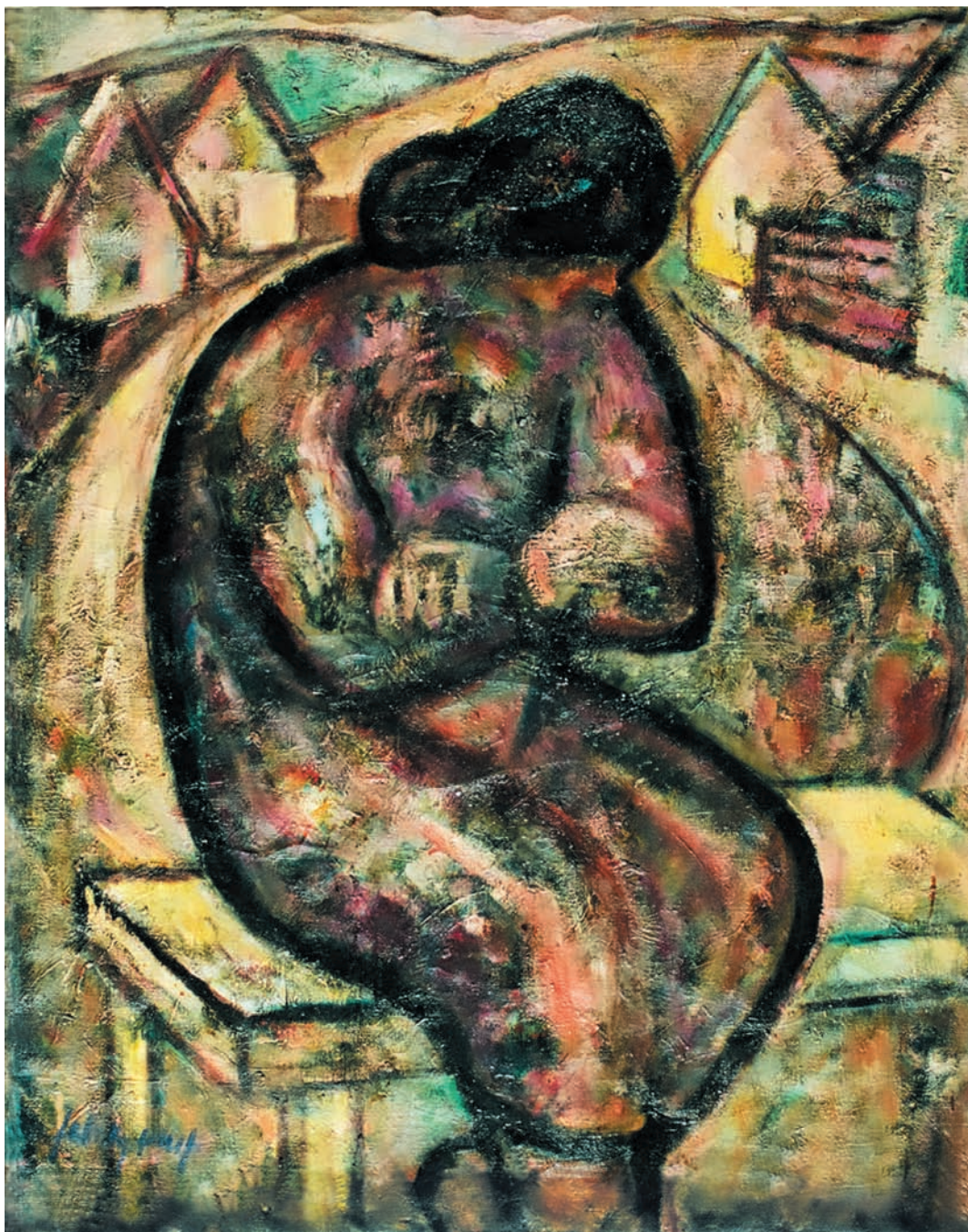
CSÓNAKOSOK A DUNÁN
olaj, vászon, 100×120 cm

ÉPÍTKEZŐK
pasztell, papír, 49×79 cm

PIHENŐ MUNKÁSOK
pasztell, papír, 21×33 cm

MAGÁNYOS NŐ
olaj, vászon, 100×80 cm

BUDAI KERTHELYISÉG
olaj, vászon, 100×80 cm

ARATÓ ÉS MAROKSZEDŐJE
olaj, vászon, 100×80 cm

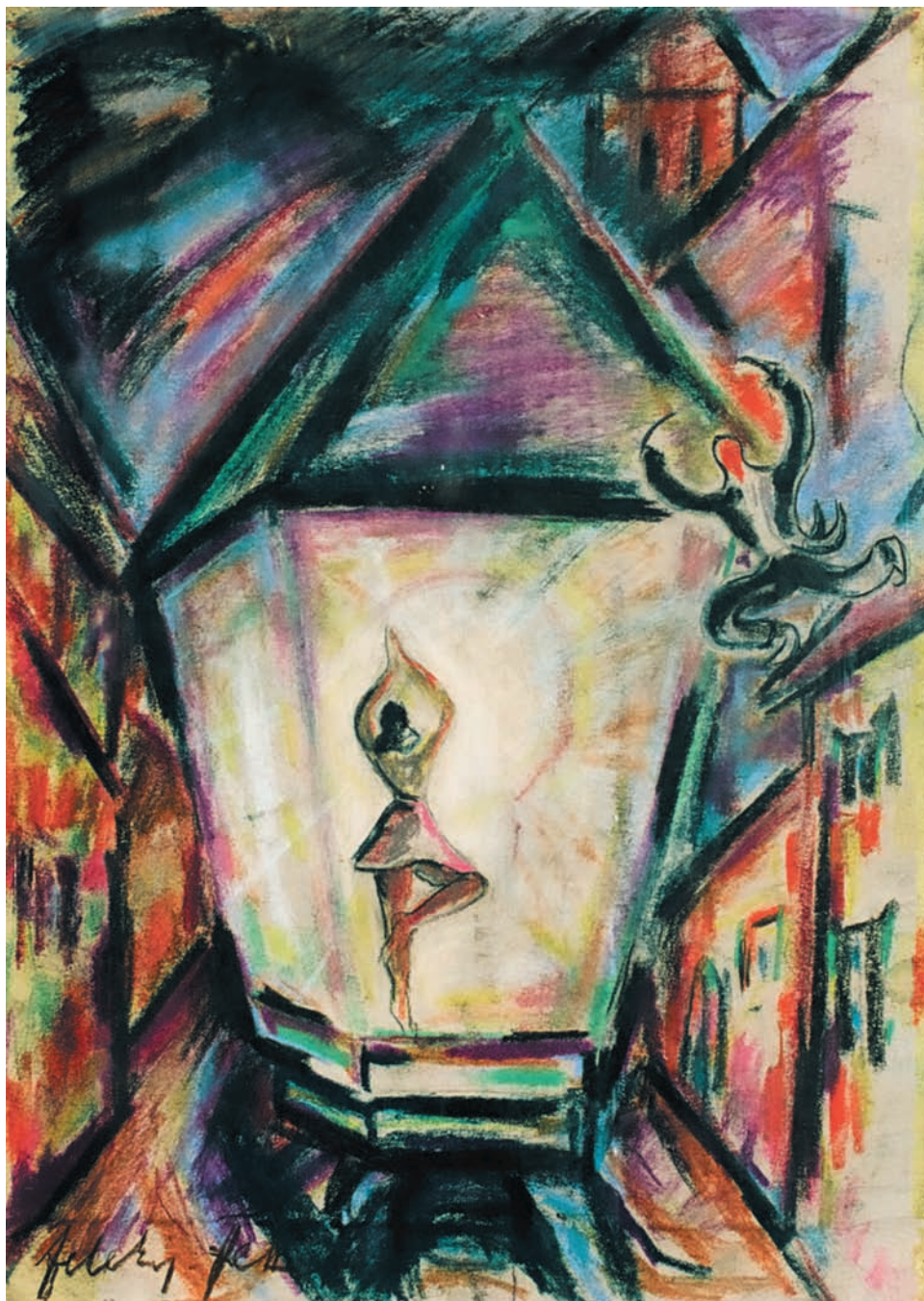
ÁRNY ÉS FÉNY
olaj, vászon, 90×70 cm

ELBŰVŐLŐ NŐ
szén, papír, 26×34 cm

FÉRFIHALÁL
szén, papír, 14×34 cm

ARTISTÁK
pasztell, papír, 70×50 cm

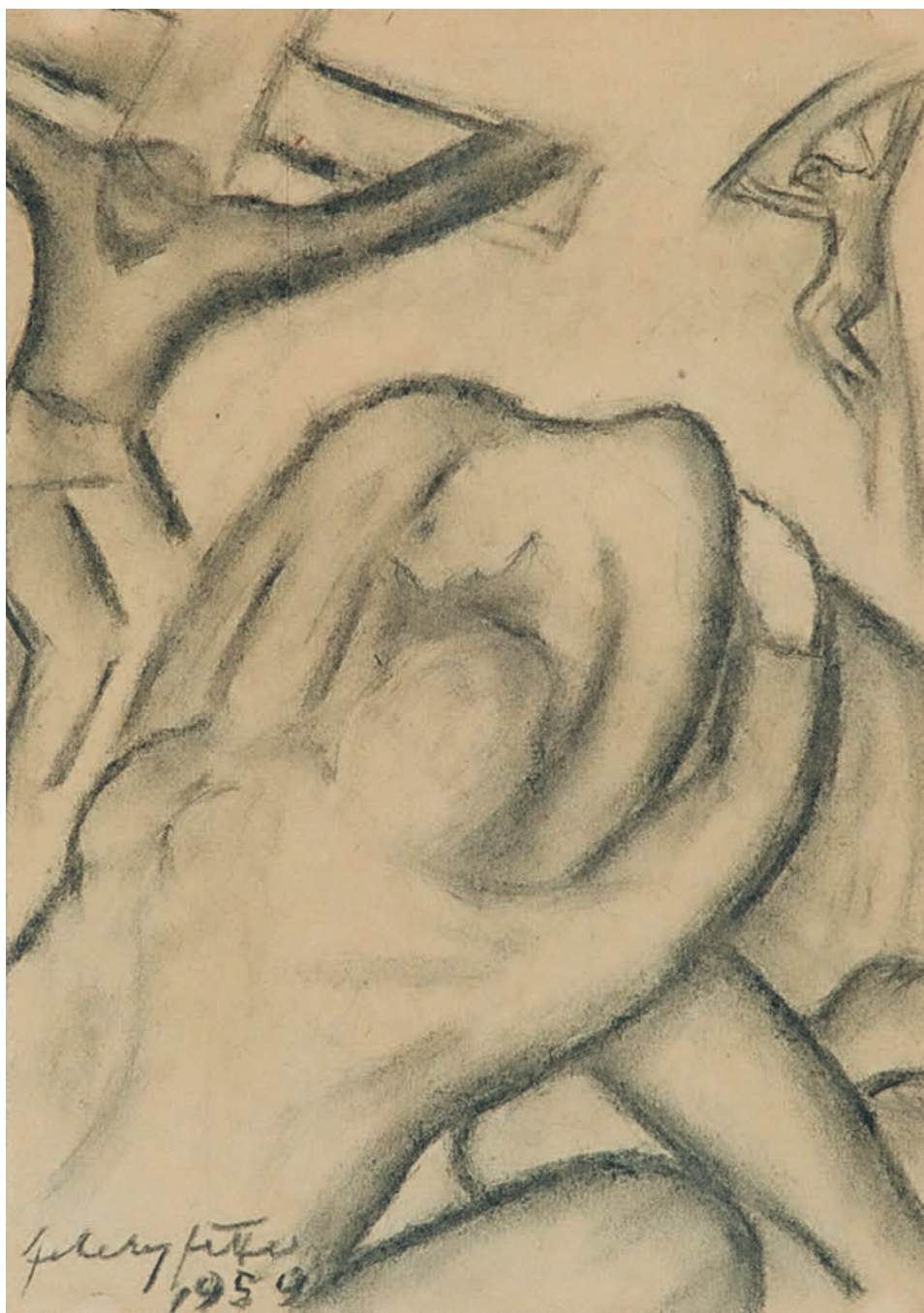
HAZATÉRÉS A HÁBORÚ POKLÁBÓL, 1945
tempera, papír, 40×28 cm

MENEKÜLÉS
olaj, vászon, 85×80 cm

JÉZUS SÍRBATÉTELE
olaj, vászon, 80×100 cm

EGYÜTTÉRZÉS
szén, papír, 30×21 cm

1927. október 1–5.
Tiszavidéki Mezőgazdasági, Ipari, Kereskedelmi és Kulturális
Kiállítás, Szentes (csoportkiállítás)
1928. június 3–15.
Az Alföldi Művészek Egyesülete (AME) I. Tárlata,
Kass Szálló, Szeged, (csoportkiállítás)
1929. május–június
Az Alföldi Művészek Egyesülete (AME) III. Tárlata,
Kass Szálló, Szeged, (csoportkiállítás)
1931. november 29–december 13.
Kass Szálló, Szeged (egyéni kiállítás)
1932. szeptember–október
Nemzeti Szalon, Budapest, LXXVIII. Csoportkiállítás
1934. június
Nemzeti Szalon, Budapest, Tavasz Tárlat (csoportkiállítás)
1935. július 28– augusztus 4.
Gazdasági Egyesület Székháza, Hódmezővásárhely (egyéni kiállítás)
1936. február 8–22.
Műterem, Budapest (egyéni kiállítás)
1938. május 8–22.
Ernst Múzeum, Budapest (csoportkiállítás)
1939. szeptember 24–október 8.
Nemzeti Szalon, Budapest, 91. Csoportkiállítás
1942. október 10–25.
Nemzeti Szalon, Budapest, Őszi Tárlat (csoportkiállítás)
1944. január 30–február 13.
Nemzeti Szalon, Téli Tárlat, Budapest (csoportkiállítás)
1945. július
Első Szabad Nemzeti Kiállítás, Magyar Képzőművészek Szabad
Szervezete, „Régi Műcsarnok”, Budapest (csoportkiállítás)
1947. február 23–március 2.
„Régi Műcsarnok”, Budapest (egyéni kiállítás)
1979. november 30–december 14.
Pataky István Művelődési Központ, Budapest (emlékkiállítás)
1984. április 4–22.
Falumúzeum, Isaszeg (emlékkiállítás)
2010. április 20–május 11.
Vízivárosi Galéria, Budapest (egyéni kiállítás)

KIÁLLÍTÁSOK

